

DRUGA MEĐUNARODNA KONFERENCIJA GRADIMO MOSTOVE U OBRAZOVANJU ODRASLIH

Sažetak

U svijetu sve većih i bržih promjena, ideja o pokretanju bilo kojeg događaja pod krilaticom Gradimo mostove sigurno bi, uvijek i svugdje, našla svoje uporište. Iz spoznaje važnosti učenja i sticanja znanja za razvoj bilo koje vrste rađa se i potreba za razmjenom znanja, informacija i iskustava, a na tome se temelji i opravdanost događaja kao što je međunarodna konferencija Gradimo mostove u obrazovanju odraslih. Upoznavanje s trenutnim aktivnostima i poteškoćama na područjima zakonodavstva, profesionalizacije, razvoja kompetencija, učenja i obrazovanja odraslih, a sve u kontekstu cjeloživotnog učenja, bio je jedan od ciljeva ove konferencije.

Osvrt

Raspadom Jugoslavije krajem prošlog milenija, bogata tradicija obrazovnog rada s odraslima na našim prostorima gotovo da se prekida a tako, na ovom planu, i saradnja novonastalih država. Potreba za obnavljanjem te saradnje je postojala i tada, a danas možda više nego ikad. Iako su sistemi obrazovanja (odraslih) u novim državama različiti i razvijaju se različitom brzinom, problemi s kojima se susrećemo su vrlo slični. Na sreću, oni iznjedravaju brojne zajedničke aktivnosti a jedna od njih je i konferencija *Gradimo mostove u obrazovanju odraslih* čiji je inicijator, i prvi organizator, bio Andragoški centar Slovenije u saradnji s nacionalnim partnerima u oblasti obrazovanja odraslih.

Konferencija je održana u Ljubljani u decembru 2015. godine s ciljem pregleda trenutne situacije u obrazovanju odraslih u zemljama bivše Jugoslavije, razmjene iskustava i razmatranja mogućnosti za umrežavanje

¹ Aida Fatić, asistentica na projektu, DVV International – Ured za Bosnu i Hercegovinu;
E-mail: fatic@dvv-international.ba.

i saradnju. Okupljeno je 95 stručnjaka, predstavnika univerziteta, ministarstava, javnih institucija i agencija, privatnih ponuđača i nevladinih organizacija iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Kosova, Makedonije, Slovenije i Srbije.

Predstavnici delegacija su tokom prvog dana predstavili trenutne okolnosti u svojim zemljama, dali prikaz sistema obrazovanja odraslih i glavnih aktivnosti u formalnom i neformalnom obrazovanju, informalnom učenju, te identificirali ključne aktere i njihove primarne ciljne grupe. Razmijenjena su mišljenja o najvećim izazovima u obrazovanju odraslih kao i primjeri dobrih praksi. Drugi dan konferencije posvećen je radu u okviru tri radionice na teme validacije neformalnog i informalnog učenja, inkluzije ranjivih grupa i važnosti saradnje vlasti i civilnog društva u obrazovanju odraslih. „Najglasniji” zaključak konferencije je da, ukoliko želimo nove odnosno drugačije rezultate, moramo mijenjati postojeće sisteme i prilagoditi ih zahtjevima koje nalažu brze i nezaustavljive promjene u društvu.

Od ideje do tradicije

U završnici članka koji je objavio Elm (European lifelong learning magazine), kolega Darijan Novak iz Andragoškog centra Republike Slovenije kaže: *Ovakva konferencija zaslužuje – što je naša potajna želja – da postane tradicija.*² Bosna i Hercegovina odnosno DVV International – Ured za Bosnu i Hercegovinu se prihvatio ovog nimalo laganog zadatka pa je u Mostaru u oktobru 2016. godine pod generalnim pokroviteljstvom Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine omogućio održavanje Druge međunarodne konferencije *Gradimo mostove u obrazovanju odraslih, zahvaljujući finansijskoj podršci Ministarstva za privrednu suradnju i razvoj SR Njemačke (BMZ).*

Na konferenciji je učestvovalo više od 80 učesnika iz sedam zemalja Jugoistočne Evrope, među kojima su bili vodeći teoretičari, istraživači i praktičari iz oblasti obrazovanja odraslih. Pozivu su se, iz BiH, odazvali i šest kantonalnih ministara obrazovanja, predstavnici nadležnih vladinih tijela te predstavnici nevladinih organizacija i privatnih organizatora obrazovanja u oblasti obrazovanja odraslih.

2 <http://www.elmmagazine.eu/articles/building-bridges-in-ex-yugoslavian-adult-education> [pristup: 17. 11. 2016.]

Cilj ovogodišnje konferencije je bio napraviti pregled aktuelnog stanja (akcent je bio na periodu nakon prve konferencije) te pronaći adekvatne modele za unapređivanje prakse i saradnje u oblasti obrazovanja, učenja i obuke odraslih u Jugoistočnoj Evropi, s fokusom na definiranju prioriteta za naredni period.

Uvodničari konferencije „Gradimo mostove u obrazovanju odraslih”

Tokom otvaranja konferencije učesnicima su se obratili:

- g. Adnan Husić,
pomoćnik ministra civilnih poslova Bosne i Hercegovine,
- dr. sc. Nevenko Herceg,
premijer Vlade Hercegovačko-neretvanskog kantona,
- dr. sc. Emir Avdagić,
direktor DVV Internationala - Ureda za Bosnu i Hercegovinu,
- Susanne Mattis, referat za odnose s javnošću, kulturu i protokol
Ambasade SR Njemačke u BiH,
- prof. dr. Katarina Popović, generalni sekretar ICAE
(International Council for Adult Education).

Govornici su istakli neophodnost modernizacije sistema obrazovanja i prilagodbe tržištu rada, što uključuje i ubrzanje procesa normativnog reguliranja oblasti obrazovanja odraslih u BiH, s obzirom da četiri kantona (Hercegovačko-neretvanski, Srednjobosanski, Posavski i Kanton 10) te Distrikt Brčko još uvijek nemaju zakonski uređenu oblast obrazovanja odraslih. Obrazovanje kao investicija u ljudske resurse posljednjih godina postaje imperativ, odnosno jedan od osnovnih načina za smanjenje

broja nezaposlenih osoba. Osim usvajanja profesionalnih znanja, vještina i kompetencija, dobro koncipiran sistem obrazovanja odraslih i dosljedna implementacija principa i ciljeva rezultirat će i individualnom odgovornošću svakog pojedinca za vlastiti profesionalni razvoj, što je i konačan cilj uspostavljanja funkcionalnog sistema obrazovanja odraslih. Pored toga, pomenuti su značaj cjeloživotnog učenja, obrazovanja i stručnog usavršavanja za osjećaj sigurnosti pojedinca u svijetu stalnih promjena, njihova uloga pri unapređivanju pomirenja i razumijevanja među različitim etničkim skupinama te, kako lokalno tako i globalno, važnost obrazovanja odraslih za izgradnju mira i demokratije u savremenom društvu.

Rezultati radnog dijela konferencije³

U nastavku konferencije, učesnici su kroz **panel-diskusiju** upoznati s aktualnostima u proteklih godinu dana; pomenut ćemo nekoliko najvažnijih koje su naveli panelisti: Mile Živčić, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih iz Hrvatske, Andrej Sotošek, Andragoški center Slovenije, Valbona Fetiu Mjeku, Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije, Kosovo, Zoran Velkovski, Filozofski fakultet Skopje, Makedonija, Vesna Puratić, Sektor za obrazovanje pri Ministarstvu Civilnih poslova BiH, Ljiljana Garić, Centar za stručno obrazovanje, Crna Gora, Aleksandra Pejatović, Institut za pedagogiju i andragogiju, Filozofski fakultet u Beogradu, Srbija.

Panelisti konferencije „Gradimo mostove u obrazovanju odraslih“

3 Detaljni podaci dostupni u izvještaju s konferencije na web stranici <http://pro.acs.si/gm2016/>.

U **Republici Makedoniji** je trenutno u toku izrada nekoliko ključnih dokumenata: *Strategija za cjeloživotno učenje*, *Strategija za obrazovanje odraslih*, *Nacionalni okvir kvalifikacija* te *Globalna obrazovna strategija 2017.–2020.* Osim toga, izrađen je univerzitetski program na prvom ciklusu (4 godine) iz oblasti andragogije a proces akreditacije je u toku. U **Republici Hrvatskoj** je realiziran projekt Evropske unije kojemu je cilj bio izrada dvaju standarda zanimanja i standarda kvalifikacija: andragog i nastavnik u obrazovanju odraslih, međutim još nije donesena odluka o opravdanosti donošenja standarda a potom i kurikuluma za stjecanje navedenih kvalifikacija. Novi *Zakon o obrazovanju odraslih* koji bi trebao osigurati profesionalizaciju andragoških djelatnika i pojačati standarde u obrazovanju odraslih u završnoj je fazi izrade.

U **Republici Srbiji** je stupio na snagu *Pravilnik o bližim uslovima u pogledu programa, kadra, prostora, opreme i nastavnih sredstava za sticanje statusa javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih* (JPOA) a stvoreni su preduslovi za ostvarivanje neophodnih uslova u odnosu na potrebne kompetencije kadrova za obrazovni rad s odraslima, definisani *Pravilnikom* – na nacionalnom nivou akreditovano je 8 programa stručnog usavršavanja kadrova za razvoj kompetencija za rad s odraslima (nosilac aktivnosti je Institut za pedagogiju i andragogiju).

Društvo andragoga Srbije (DAS) je propisalo standard i proceduru potvrđivanja stručnih kompetencija za rad s odraslima a ujedno potvrđuje i stručne kompetencije za rad u obrazovanju odraslih. U **Republici Sloveniji** su u toku izrada i priprema novog *Zakona o obrazovanju odraslih*, koji će do kraja godine biti upućen u javnu raspravu, i *Nacionalnog sistema vrednovanja i priznavanja neformalnog učenja odraslih*, na kojem zajedno rade Andragoški centar Slovenije i Centar RS za stručno obrazovanje. Trenutno se intenzivno tematiziraju vještine odraslih, naročito u sklopu projekta *Strategija razvoja i upotrebe vještina u Sloveniji*, čiji su nositelji Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta i OECD.

Crnogorski stručnjaci trenutno rade na projektu *Modernizacija stručnog obrazovanja* (s težištem na reviziji metodoloških instrumenata), na *Strategiji obrazovanja nastavnika* (stručno usavršavanje), *Godišnjem planu obrazovanja odraslih za 2017. godinu* i definiranju drugih / dodatnih kvalifikacija i procedure za njihovo donošenje i smještanje u *Crnogorski okvir kvalifikacija* itd. **Kosovo** je u posljednjoj fazi

implementacije *Strateškog plana obrazovanja 2011.–2016.* i posljednjoj fazi izrade *Strateškog plana obrazovanja 2017.–2021.* Provodi se revizija *Nacionalnog kvalifikacijskog okvira* bazirana na EQF. Nastavljen je validacijski i akreditacijski proces privatnih i javnih provajdera (programa) kao i revizija kurikuluma u prioritetnim sektorima.

Nakon usvajanja dokumenata *Principi i standardi u oblasti obrazovanja odraslih* i *Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnogučenjauBiH2014.–2020.* u **Bosni i Hercegovini**, Ministarstvo civilnih poslova je izradilo *Informaciju o provedbi Strateške platforme* od strane svih razina vlasti u BiH koja će uskoro biti predmet razmatranja u Vijeću ministara. *Strateška platforma razvoja obrazovanja odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja u BiH 2014.–2020.* uspostavila je osnovu za sistemski međusektorski pristup strateškom planiranju razvoja obrazovanja odraslih u Bosni i Hercegovini i inicirala neophodne reformske procese u ovoj oblasti koji trebaju doprinijeti većoj konkurentnosti na tržištu znanja i rada, povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca te društveno-ekonomskoj revitalizaciji. Nakon *Zakona o obrazovanju odraslih*, koji je u entitetu Republika Srpska usvojen u junu 2009. godine, u zadnje tri godine su u šest kantona FBiH usvojeni zakoni o obrazovanju odraslih, a na državnom nivou je usvojena i *Reformska agenda 2015.–2018.* koja, između ostalog, povezuje tržište rada i obrazovanje. Posredstvom Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO), BiH sudjeluje u provođenju projekata u okviru programa Erasmus+. Agencija je, u skladu sa svojim mandatom, imenovala kontakt-osobe za *Evropsku platformu za obrazovanje odraslih – EPALÉ* i implementaciju *Evropske agende za obrazovanje odraslih*.

Konferencija je nakon veoma korisne i interaktivne panel-diskusije nastavljena praktičnim radom u okviru četiri **radionice**, čije su teme bile:

- *Implementacija koncepta cjeloživotnog učenja u društvu* – voditelji: Zoran Velkovski i Elena Rizova (Makedonija),
- *Vještine odraslih* – voditelji: Estera Možina i Darijan Novak (Slovenija),
- *Standardi u obrazovanju odraslih* – voditelji: Ljiljana Garić, Veljko Botica i Biljana Maslovarić (Crna Gora),
- *Profesionalizacija andragoških djelatnika* – voditelji: Morana Koludrović i Mario Vučić (Hrvatska).

Implementacija koncepta cjeloživotnog učenja u društvu

U uvodnoj prezentaciji pojašnjen je pojam cjeloživotnog učenja (LLL = Lifelong learning) te dat pregled ciljeva u kontekstu cjeloživotnog učenja definiranih u različitim evropskim i globalnim dokumentima. Učesnici su, podijeljeni u grupe po zemljama iz kojih dolaze, imali zadatak napraviti SWOT analizu (SWOT – Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats = Snage, Slabosti, Prilike, Prijetnje) za svoje zemlje. Iz pojedinačnih analiza izdvajamo nekoliko crta koje su zajedničke svim zemljama u regionu ili se pominju u većini zemalja u određenim kategorijama.

Učesnici iz Republike Makedonije u jednoj od radnih grupa konferencije

Sve zemlje su kao svoje **snage** istakli zastupljenost cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih u okviru zakonske regulative i strateškim obrazovnim i razvojnim dokumentima. Svi prisutni smatraju za **slabost** manjak finansijskih sredstava za obrazovanje odraslih odnosno neadekvatno usmjeravanje sredstava, kao i nedovoljnu međusektorsku saradnju. Većina je mišljenja da se pojmovi obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja ne shvaćaju pravilno, pa se često i izjednačavaju. Kao slabost se vidi i neusklađenost s tržištem rada i nedovoljna svijest o potrebi mjerenja kvaliteta. **Mogućnosti / prilike** učesnici vide u dostupnosti EU fondova, novim tehnologijama i razvoju novih modela učenja, građenju kulture učenja od najranije dobi, realnim potrebama društva i regionalnoj saradnji. **Prijetnjom** skoro svi učesnici smatraju ulazak kapitalističkog koncepta u obrazovanje, parcijaliziranost fondova, smanjenje obima finansiranja, zavisnost od donatorskih sredstava (prilagođavanje i „prisilno” usvajanje

novih koncepata), kvantificiranje kvaliteta, odsustvo međusektorske saradnje, neusklađenost s tržištem rada, nezainteresiranost poslodavaca itd.

Vještine odraslih

Uvodna prezentacija o vještinama odraslih dala je uvid u način na koji se na njih gleda u nacionalnim, evropskim i globalnim politikama, zatim prikaz rezultata različitih istraživanja, te pregled aktuelnih dešavanja na ovom području u Sloveniji. Učesnici su, podijeljeni u grupe, razmatrali 4 stuba koja obuhvata *Strategija razvoja i upotrebe vještina u Sloveniji*, s ciljem senzibiliziranja za izazove, identifikacije izazova u regiji i prikupljanja prijedloga za regionalnu saradnju. Identificirano je približno 30 izazova na područjima *razvijanja, aktiviranja i djelotvorne upotrebe vještina kao i jačanja sistema vještina*.

Kao mogućnosti za saradnju učesnici vide transfer dobrih praksi, umrežavanje poslodavaca sličnih djelatnosti, regionalnu standardizaciju upravljanja vještinama u kontekstu evropske regulative i korištenje postojećih platformi i mreža poput EPALE, EBSN i sl.

Standardi u obrazovanju odraslih

Nakon prezentacije najvažnijih aspekata uređenja oblasti obrazovanja odraslih u Crnoj Gori – legislativa, licenciranje organizatora obrazovanja odraslih, akreditacija programa, licenciranje nastavnog kadra, utvrđivanje kvaliteta – učesnici su, u okviru manjih grupa, imali zadatak raditi na prijedlogu unapređivanja procesa uspostavljanja standarda odnosno univerzalnog modela u pogledu ponuđača, programa i provjere kvaliteta. Složili su se da: *Standardi za licenciranje organizatora obrazovanja odraslih* moraju obuhvatati područja stručnog kadra, verifikacije programa i procjene infrastrukture ponuđača. *Standardi priznavanja programa obrazovanja odraslih* podrazumijevaju formiranje nacionalnog savjeta za obrazovanje odraslih koji bi osnovao stručnu komisiju za verifikiranje programa odnosno usaglašavanje s potrebama na tržištu rada. *Evaluacija kvaliteta u obrazovanju odraslih* bi podrazumijevala postojanje realnih potreba, ishode učenja u skladu s potrebama, uspostavljanje nezavisnog tijela za kontrolu kvaliteta.

Profesionalizacija andragoških djelatnika

Kao uvod za raspravu i ovu posljednju radionicu, predstavnici Hrvatske su učesnicima pružili uvid u poduhvat izrade *Standarda zanimanja i standarda kvalifikacije stručnjaka za obrazovanje odraslih*, projekt koji se realizira na preporuku Evropske unije s ciljem usklađivanja s evropskom obrazovnom politikom te *Evropskim kvalifikacijskim okvirom*. U nemogućnosti mijenjanja sistema obrazovanja „iz temelja”, vršene su prilagodbe u skladu s postojećim stanjem u pogledu legislative, infrastrukture, ljudskih resursa i drugih aspekata sistema. Dva zanimanja – nastavnik u obrazovanju odraslih i andragog – iako u određenim oblicima već postoje, ulaze u klasifikaciju zanimanja kao nova, što je također rezultat realizacije projekta.

Neki od problema u implementaciji projekta su bili ujednačavanje programa i ishoda učenja na nivou cijele države, odnosno zahtjev za mjerljivošću svih ishoda, izrada standardiziranih kurikuluma itd. Kao koristan metodološki alat se ispostavilo *online* savjetovanje, gdje je javnost mogla dati prijedloge za izmjene u skupinama ishoda učenja, na osnovu kojeg je urađena preformulacija nekih od skupina.

Još tokom izlaganja kolega iz Hrvatske podstaknuta je diskusija, koja je nastavljena u okviru tri manje radne grupe, čije neke rezultate i odgovore na pitanja navodimo u nastavku.

Koje su pozitivne i negativne strane standardizacije kvalifikacija odnosno koliko su i kako ishodi učenja za profesiju andragoga mjerljivi (s obzirom na teškoće mjerenja socijalno-emocionalnih kompetencija i razvijenosti generičkih vještina)?

Učesnici smatraju da je važno uvažavanje prethodno stečenog iskustva te konstantno mjerenje ishoda kao sastavnog dijela procesa učenja. Osim toga, ističu mentorstvo kao metod mjerenja, zatim značaj razvijanja sposobnosti / kulture samovrednovanja / samorefleksije itd.

S obzirom na brze promjene u društvenoj / znanstvenoj / privrednoj oblasti, kako osigurati kvalitetnu izobrazbu andragoga?

Učesnici su se složili da pri obrazovanju „andragoga za budućnost” treba razlikovati pojmove „zanimanje” i „profesija”: andragog je profesija.

Postavlja se pitanje: ko je andragog, gdje on / ona radi, koje kompetencije posjeduje i kako predvidjeti koje će mu / joj biti potrebne u budućnosti? Predviđanja možemo vršiti samo na osnovu istraživanja, ali najjači akcent bi se trebao staviti na specifične kompetencije i generičke vještine pa bi obrazovanje andragoga, prema mišljenju učesnika, u svakom slučaju trebalo obuhvatati: razvoj emocionalne, socijalne i komunikacijske kompetencije, zatim kompetencije za upravljanje, *coaching*, timski rad uz poticanje naučno-istraživačkog rada.

Kakva je povezanost stvarnih potreba u ustanovama za obrazovanje odraslih s kompetencijama stečenim u inicijalnom obrazovanju – odgovaraju li stečene kompetencije potrebama na tržištu rada?

Prvi argument grupe je bio da se ne može ad-hoc odgovoriti na potrebe tržišta rada, odnosno obrazovnim sistemom pratiti dinamiku promjena na tržištu rada, dok drugi glasi da možemo, ali samo po pitanju profesije praktičara / trenera (andragoga) s obzirom da je andragoška kompetencija nezavisna od znanja koje se prenosi, što ne isključuje činjenicu da se i ta kompetencija redovno mijenja odnosno ažurira.

Drugu međunarodnu konferenciju *Gradimo mostove u obrazovanju odraslih* je zatvorio gospodin Emir Avdagić, uz riječi zahvale svim partnerima na podršci pri organizaciji i provedbi konferencije, a naročito svim učesnicima za njihov izuzetan doprinos uspjehu ovog andragoškog događaja. U završnim riječima, Avdagić je u ime organizatora ovogodišnje konferencije istakao da je veoma sretan što je Mostar bio domaćin ovog značajnog skupa, zaključivši da je učinjen još jedan korak ka promociji koncepta cjeloživotnog učenja, unapređivanju saradnje u oblasti obrazovanja, razmjeni informacija i iskustava te etabliranju zajedničkog evropskog prostora cjeloživotnog učenja. Uspjehu konferencije sigurno doprinosi i velika medijska podrška s oko 60 izvješća (agencije, tisak, tv, radio i web). Na kraju svog obraćanja, g. Avdagić je, na veliko oduševljenje i radost svih prisutnih, najavio da ulogu domaćina konferencije *Gradimo mostove u obrazovanju odraslih 2017.* godine preuzima Republika Makedonija, a 2018. godine Republika Hrvatska, čime ideja i želja s početka ove priče uistinu postaje tradicija.

**SECOND INTERNATIONAL CONFERENCE
BUILDING BRIDGES IN ADULT EDUCATION**

Abstract

In the world of increasing and accelerating changes, the idea of organizing any event under the slogan Building bridges would surely, always and everywhere, find its support. The need for exchange of knowledge, information and experience is born from the awareness of the importance of learning and acquiring knowledge for the development of any kind. That is the basis of the justification of events such as the International conference Building Bridges in Adult Education. One of the goals of this conference was introduction to current activities and difficulties in the area of legislation, professionalization, development of competencies, learning and education of adults, all in the context of lifelong learning.